

POSTANOWIENIE

Dnia 5 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Robert Stefanicki

w sprawie z odwołania M.D.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Warszawie
z udziałem zainteresowanego M.B.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 5 grudnia 2023 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z dnia 10 lutego 2023 r., sygn. akt III AUa 891/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
 - 2. zasądza od ubezpieczonej M.D. na rzecz organu rentowego
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów
zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**
- (J.C-S.)**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie decyzją z dnia 23 lipca 2021 r. stwierdził, że M. D. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu jako pracownik u płatnika składek M. B. od dnia 1 grudnia 2020 r.

Na skutek odwołania ubezpieczonej do ww. decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 14 kwietnia 2022 r. Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił odwołanie i zasądził od M. D. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Warszawie kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa

procesowego. Sąd I instancji ustalił m.in., że M. D., uzyskała w dniu 22 października 2020 r. tytuł licencjata i ukończyła kierunek Finanse i rachunkowość w Uniwersytecie [...]. W marcu 2020 r. ubezpieczona urodziła pierwsze dziecko, a w grudniu dowiedziała się, że jest w kolejnej ciąży. W dniu 22 grudnia 2020 r. M. B. – prowadzący od 1 lipca 2020 r. jednoosobową działalność gospodarczą z kodem 96.02.Z - fryzjerstwo i pozostaje zabiegi kosmetyczne - zgłosił M. D. do ubezpieczeń społecznych jako pracownika ze wskazaniem daty powstania obowiązku ubezpieczenia społecznego 1 grudnia 2020 r. Tego dnia miała być zawarta umowa o pracę na czas określony do 31 maja 2021 r. w pełnym wymiarze godzin na stanowisku managera. Jako miejsce wykonywania pracy wskazano w umowie [...] W.. Wysokość wynagrodzenia określono na kwotę 4.200 zł brutto. Zadaniem pracownika miała być analiza klientów, monitorowanie działań konkurencji, dbanie o asortyment w salonie, przygotowanie oferty na specjalne okazje i wydarzenia, udział w targach i imprezach branżowych, budowanie i pielęgnowanie relacji z klientami. Od 5 marca 2021 r. odwołująca zaczęła korzystać ze zwolnień lekarskich w związku z ciążą. Sąd odmówił wiary M. D. co do tego, że już w listopadzie 2020 r. umówiła się z płatnikiem na zawarcie umowy o pracę, a także, że wykonywała czynności na rzecz płatnika w ramach stosunku pracy i to na cały etat. Sąd Okręgowy wskazał, że nie ma żadnych dowodów na faktyczne wykonywanie pracy przez odwołującą się. W umowie o pracę wpisano, że praca miała być świadczona w W., a tymczasem strony i świadkowie zeznali, że ubezpieczona pracowała zdalnie przez 4 dni w tygodniu. M. D. nie otrzymała jednak od pracodawcy żadnego sprzętu do pracy zdalnej, nie posiadała specjalnie utworzonego konta w mediach społecznościowych. W ocenie Sądu I instancji nie było rzeczywistej potrzeby zatrudnienia managera, zaś odwołująca się po prostu czasem przyjechała do salonu i pomagała w różnych czynnościach, tyle że nie wiadomo dokładnie, kiedy to było, czy w spornym okresie, czy już po tym, jak Zakład Ubezpieczeń Społecznych wszczął postępowanie. Praca ta jednak nie wymagała jej zaangażowania na cały etat, czyli codziennie po 8 godzin. Ubezpieczona nie zamawiała towaru, bowiem robił to płatnik. Nie bywała zresztą w salonie codziennie i nie była w stanie reagować na jakiegokolwiek bieżące potrzeby. Sąd Okręgowy odmówił również wiary płatnikowi co do okoliczności i przyczyn,

które miały doprowadzić do zatrudnienia odwołującej się m.in. dlatego, że zatrudnieni fryzjerzy pracowali w wymiarze ½ etatu i zarabiali 1.300 zł, czyli minimalne wynagrodzenie pracownicze oraz płatnik nie potrafił racjonalnie wytłumaczyć, dlaczego M. D. została zgłoszona do ubezpieczeń społecznych dopiero 22 grudnia 2020 r., skoro umowa o pracę miała być zawarta od 1 grudnia 2020 r. Sąd I instancji uznał, że nie doszło do zawarcia umowy o pracę. Ubezpieczona w dniu 15 grudnia 2020 r. dowiedziała się o ciąży i nie miała żadnego tytułu do ubezpieczeń. Prawdopodobne jest, że postanowiła poprosić o pomoc przyjaciół. Dlatego też została zgłoszona do ubezpieczeń społecznych dopiero w dniu 22 grudnia 2020 r. To, że nastąpiło to z datą od 1 grudnia 2020 r., miało tylko uwiarygodnić zawarcie umowy o pracę. Także zakres obowiązków strony przedstawiały zupełnie niespójnie. W umowie o pracę wpisano, że praca ma być świadczona w W. i polegać na konkretnych czynnościach. Tymczasem strony przed Sądem Okręgowym próbowały wykazać, że była to praca zdalna, a gdy już raz na jakiś czas odwołująca się przyjechała do salonu, to robiła wszystko: sprzątała, parzyła herbatę klientom, dzwoniła do klientów.

Na skutek apelacji ubezpieczonej od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z 14 kwietnia 2022 r., Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 10 lutego 2023 r. oddalił apelację. W ocenie Sądu Apelacyjnego rozpoznający sprawę Sąd pierwszej instancji prawidłowo ustalił stan faktyczny sprawy co do faktów istotnych dla rozstrzygnięcia, jak i nie naruszył norm prawa materialnego w procesie subsumpcji. Sąd Okręgowy w sposób wieloaspektowy i przekonujący wyjaśnił, z jakich przyczyn ustalił, że M. D. nie świadczyła pracy w rygorze pracowniczym i dlatego sporną umowę o pracę uznał za dotkniętą wadą pozorności, a w konsekwencji nieważną. I tak poczynione ustalenia faktyczne Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za własne. Spór w niniejszej sprawie zogniskował się wokół kwestii faktycznego zatrudnienia i z tego tytułu podlegania przez M. D. ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu) na podstawie umowy o pracę z płatnikiem składek. W rozpoznawanej sprawie badaniu podlegało, czy umowa o pracę zawarta pomiędzy ubezpieczoną a płatnikiem składek stanowiła taką czynność prawną, w wyniku której faktycznie doszło do nawiązania stosunku pracy i wykonywania

umówionej pracy w myśl przepisów Kodeksu pracy, czy też zawarta umowa była czynnością pozorną, dokonaną wyłącznie w celu uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego - art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p., bez zamiaru wykonywania pracy, mającej cechy typowe dla stosunku pracy. Sąd II instancji podkreślił, że Sąd Okręgowy słusznie stwierdził, że ubezpieczona nie wykazała, aby miała jakiekolwiek doświadczenie zawodowe, nie wiadomo kiedy ostatnio pracowała, na jakim stanowisku oraz w jakiej formie, czy na podstawie umowy o pracę, czy umowy cywilnoprawnej. W ocenie Sądu Apelacyjnego, w okolicznościach przedmiotowej sprawy Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił, iż formalnie zawarta umowa o pracę pomiędzy M. D. i M. B. nie wiązała się faktycznie z realizacją tej umowy w reżimie prawa pracy, a to powoduje, że pracowniczy stosunek ubezpieczeniowy nie powstał. Z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie nie wynika, aby odwołująca się wykonywała czynności na rzecz płatnika składek w rygorach charakterystycznych dla stosunku pracy. Jak wykazało przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe - w rozpatrywanym stanie faktycznym nie miało miejsca rzeczywiste połączenie się stron zobowiązaniem pracowniczym.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 10 lutego 2023 r. wniosła ubezpieczona, zaskarżając wyrok w całości i opierając skargę na podstawie naruszenia przepisów postępowania, które wprost miały lub przynajmniej mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy tj.:

- art. 327¹ § 1 punkt 1 i 2 i § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 65 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. poprzez niewyjaśnienie w motywach uzasadnienia, na jakiej podstawie faktycznej w przedmiotowej sprawie możliwe jest dokonanie ustaleń i oceny braku zamiaru wywołania skutków prawnych wynikających z treści złożonych oświadczeń woli, co stanowi podstawowy warunek do oceny pozorności umowy o pracę, w szczególności przy pominięciu oceny i ustaleń czy skarżąca i M. B. mieli świadomość pozorności składanych oświadczeń woli przy zawieraniu umowy o pracę, a w szczególności czy z góry zostało przyjęte, iż zawarta przez nich umowa ma na celu wyłącznie uzyskanie świadczeń z ubezpieczenia społecznego, a skarżąca nie będzie świadczyć pracy, zaś zainteresowany płatnik nie będzie korzystać z jej pracy, tj. iż nie będą realizować

praw i obowiązków wynikających z treści umowy, natomiast wpływ na wynik sprawy realizowany jest poprzez przyjęcie błędnej podstawy prawnej wynikającej z art. 83 § 1 k.c. w sytuacji, gdy w tym zakresie Sąd nie przeprowadził jakiegokolwiek postępowania dowodowego i nie dokonał ustaleń faktycznych;

- art. 205¹² § 2 w związku z art. 235² § 2 w związku z art. 327¹ § 1 punkt 1 i 2 i § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez zaniechanie wydania postanowienia w przedmiocie uwzględnienia względnie oddalenia wniosku dowodowego o przeprowadzenie dowodu z dokumentu w postaci: bilingów telefonicznych, oświadczeń klientów, obwieszczenie w sprawie przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej w 2021 r. i w drugim półroczu 2021 r., co skutkowało zaniechaniem wyjaśnienia w motywach uzasadnienia, czy Sąd oddalił wniosek dowodowy skarżącej o przeprowadzenie dowodów z dokumentów załączonych do apelacji, czy też przeprowadził dowód z tych dokumentów, ale uznał je za nieistotne w sprawie, co w konsekwencji miało wpływ na wynik sprawy, albowiem Sąd dokonał odmiennej oceny prawnej od tej wypływającej z zebranego w sprawie materiału dowodowego bez uprzedniego określenia granic postępowania dowodowego;

- art. 205¹² § 2 w związku z art. 235² § 2 w związku z art. 327¹ § 1 punkt 1 i 2 i § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez takie sformułowanie uzasadnienia zaskarżonego wyroku, które nie poddaje się kontroli, albowiem nie wskazuje dowodów, na których Sąd się oparł, a ponadto uzasadnienie nie wskazuje, jakie konkretnie okoliczności faktyczne ustalone przez Sąd Okręgowy, Sąd Apelacyjny uznał za błędnie ustalone w sytuacji, w której m.in. Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd Okręgowy dokonał w większości właściwych ustaleń, Sąd Okręgowy ustalił, iż skarżąca nie wykazała swojego doświadczenia zawodowego przed podjęciem zatrudnienia u Płatnika;

- art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP w związku z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 176 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności poprzez rozpoznanie apelacji w składzie 1

sędziego, podczas gdy winna ona podlegać rozpoznaniu w składzie 3 sędziów, co naruszało prawo skarżącej do sądu oraz miało istotny wpływ na wynik sprawy.

Strona skarżąca wskazała ponadto na naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie tj.:

- art. 22 § 1 k.p. w związku z art. 300 k.p. w związku z art. 65 k.c. i uznanie, iż nie zostały spełnione warunki do stwierdzenia, iż skutecznie została zawarta umowa o pracę, podczas gdy wszelkie cechy stosunku pracy łączącego strony zostały spełnione i wykazane w przedmiotowym postępowaniu;

- art. 6 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 8 ust. 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 300 i 22 § 1 k.p. w związku z art. 83 § 1 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie; co w konsekwencji prowadzi do przyjęcia, że wykonywane przez ubezpieczoną czynności nie był świadczeniem pracy, a zatem zawarta umowa jest obciążona wadą nieważności lub pozorną, podczas gdy żaden z powyższych elementów nie stanowi warunku i przesłanki do oceny czy nawiązany stosunek jest stosunkiem pracy;

- art. 6 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 8 ust. 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 22 k.p. poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że zarówno organ rentowy, jak i Sąd w toku kontroli decyzji tego organu, w zakresie obejmującym obowiązek podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom uprawnieni są do kontroli stosunku pracy przez pryzmat gospodarczych potrzeb pracodawcy, podczas gdy ta okoliczność podlega samodzielnej i wyłącznej ocenie pracodawcy, a w konsekwencji uznanie, iż stosunek pracy nie może zostać nawiązany, jeśli pracodawca nie ma gospodarczych potrzeb zatrudnienia pracownika,

- art. 8 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w związku z art. 300 k.p. i art. 22 § 1 k.p., w związku z art. 83 § 1 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że w ustalonym stanie faktycznym możliwa jest ocena pozorności umowy o pracę oraz złożonych oświadczeń woli bez uwzględnienia oceny treści złożonych oświadczeń woli, w szczególności bez dokonania oceny czy składając oświadczenie woli o zawarciu umowy o pracę skarżąca i płatnik z góry przyjęli, iż zawarta przez nich umowa ma na celu wyłącznie uzyskanie świadczeń z

ubezpieczenia społecznego, a nadto skarżąca nie będzie świadczyć pracy, a płatnik składek nie będzie korzystać z jej pracy, tj., iż nie będą realizować praw i obowiązków wynikających z treści umowy, a w konsekwencji dokonanie oceny prawnej z pominięciem normy płynącej z treści art. 65 § 2 k.c.;

- art. 83 k.c. w związku z art. 300 k.p. - przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że w okolicznościach stanu faktycznego sprawy, jaki wynika z przeprowadzonych dowodów skarżąca i płatnik złożyli oświadczenie woli o zawarciu umowy o pracę jedynie dla pozorów, co w konsekwencji skutkowało uznaniem zawartej umowy jako niemogącej stanowić ważnego tytułu podlegania pod ubezpieczenia społeczne, podczas gdy z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wynika, iż praca była faktycznie przez ubezpieczoną wykonywana, stosownie do okoliczności z potrzeb pracodawcy;

- art. 6 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 8 ust. 2a, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 w związku z ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez niewłaściwe zastosowanie polegające niezaniechaniu oceny prawnej przez pryzmat innego tytułu do ubezpieczenia aniżeli stosunek pracy, w szczególności umowę zlecenia, w szczególności, że Sąd Apelacyjny skupił się wyłącznie na ocenie pozorności zawartej umowy o pracę, podzielił ustalenia Sądu Okręgowego, w zakresie takim, że skarżąca „(...) pewne czynności na rzecz płatnika wykonywała, o tyle w żadnym razie nie wykazano, aby czyniła to w reżimie pracowniczym (...)” to jednocześnie uchylił się od oceny czy te czynności nie powinny być kwalifikowane przez pryzmat stosunku zlecenia.

Strona skarżąca wniosła o rozpoznanie skargi kasacyjnej na rozprawie, albowiem w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 10 lutego 2023 r., zniesienie postępowania przed tym Sądem (w razie podzielenia zarzutu o orzekaniu w warunkach nieważności postępowania) i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania, o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 10 lutego 2023 r. oraz uchylenie w całości poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z 14 kwietnia 2022 r. i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania, oraz o rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego, a w przypadku nieuwzględnienia powyższego, a na wypadek uznania, że podstawa

naruszenia przepisów postępowania jest nieuzasadniona, natomiast podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona, na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. strona skarżąca wniosła o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 10 lutego 2023 r. i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy i uwzględnienie apelacji poprzez zmianę wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z 14 kwietnia 2022 r. w ten sposób, iż ubezpieczona jako pracownik względnie zleceniobiorca płatnika składek podlega od dnia 1 grudnia 2020 r. obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu, a ponadto, w każdym przypadku o zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz ubezpieczonej, kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego za wszystkie instancje, według norm przepisanych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania strona skarżąca wskazała na art. 398⁹ § 1 pkt 1 i pkt 3 k.p.c. tj. występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych oraz nieważności postępowania z uwagi na rozpoznanie apelacji w składzie jednego sędziego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o zwrot skargi z uwagi na brak dołączenia odpisu skargi dla zainteresowanego płatnika przez profesjonalnego pełnomocnika i odrzucenie skargi kasacyjnej, jako niespełniającej wymogów opisanych w art. 398³ § 3 k.p.c. oraz art. 398⁴ § 2 k.p.c., ewentualnie na wypadek, gdyby Sąd nie podzielił zarzutu sporządzenia skargi kasacyjnej z naruszeniem art. 398³ § 3 k.p.c. wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na brak przesłanek sprecyzowanych w 398⁹ § 1 k.p.c. Ewentualnie - na wypadek, gdyby Sąd nie podzielił stanowiska organu rentowego, a pełnomocnik organu rentowego wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej, jako pozbawionej uzasadnionych podstaw i zasądzenie na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z brzmieniem art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne

wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wobec tego wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z powołanych powyżej okoliczności, a jego uzasadnienie powinno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Skarżąca wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparła na dwóch przesłankach tj.: przesłance przewidzianej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., ponieważ według strony skarżącej w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne oraz na przesłance nieważności postępowania przed Sądem Apelacyjnym w Łodzi (art. 398⁹ 1 pkt 3 k.p.c.) z uwagi na rozpoznanie sprawy w składzie jednego sędziego. Nie można jednak uznać, że przesłanki te występują w rozpoznawanej sprawie.

W pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutu nieważności postępowania. Po rozważeniu argumentacji przedstawionej przez skarżącą w skardze kasacyjnej zarzut należało uznać za niezasadny. W świetle regulacji prawnej obowiązującej w dniu rozprawy apelacyjnej Sąd mógł rozpoznać sprawę w składzie 1-osobowym. Nie doszło do naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji, zwłaszcza że ustawa zasadnicza jednoznacznie stanowi, że postępowanie przed sądami określają ustawy (art. 176 ust. 2). Kwestia jednoosobowego składu mogła budzić kontrowersje, jednak ostatecznie nie jest to zagadnienie wystarczające do stwierdzenia sprzeczności składu sądu orzekającego w tej sprawie z przepisami prawa, czyli nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c. (postanowienia Sądu Najwyższego z: 29 kwietnia 2022 r., III CZP 77/22, 11 lipca 2023 r., II USK 259/22 oraz II USK 294/22). Potwierdza to stanowisko orzecnicze w kwestii zmiany składu sądu odwoławczego z kolegiального na skład

jednoosobowy w związku z pandemią Covid-19. Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22 (LEX nr 3523123), której nadano moc zasady prawnej, uznał, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego, ukształtowanym na podstawie art. 15zzs1 ust. 1 pkt 4 ustawy COVID-19, ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Istotne jest jednak, że według Sądu Najwyższego przyjęta w uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia i wiąże z oceną skutków orzeczeń wydanych po dniu 26 kwietnia 2023 r. w składach jednoosobowych, gdy w świetle Kodeksu postępowania cywilnego w związku z art. 45 Konstytucji RP właściwy był skład kolegialny. Uznanie wszystkich orzeczeń wydanych do dnia 26 kwietnia 2023 r. w składzie, o którym mowa w art. 15zzs1 ust. 1 pkt 4 ustawy COVID-19, za dotknięte nieważnością z uwagi na naruszenie prawa strony do sądu wskutek wydania orzeczenia przez sąd orzekający w składzie jednoosobowym, zostało ocenione przez Sąd Najwyższy za niepożądane ze społecznego punktu widzenia. Zmuszałoby bowiem wielu obywateli do ponoszenia kosztów i trudów ponownego rozpoznawania spraw lub powtarzania postępowań już zakończonych niezależnie od tego, czy z perspektywy prawa materialnego rozstrzygnięcie było rzeczywiście wadliwe. Ponadto możliwość wzruszania orzeczeń tylko z powodu dotychczasowego respektowania regulacji art. 15zzs1 ust. 1 pkt 4 ustawy COVID-19 - bez uwzględnienia kontekstu konstytucyjnego - nadszarpnęłaby również wizerunek sądów. Z tych względów, w pełni akceptując argumentację zawartą, chociażby w uchwale pełnego składu Sądu Najwyższego z 28 stycznia 2014 r., BSA I-4110-4/13 (OSNC 2014 Nr 5, poz. 49), Sąd Najwyższy uznał, że ochrona dobra i interesów obywateli, jako najwyższa wartość konstytucyjna (art. 1 Konstytucji RP), a także powaga władzy sądowniczej i jej znaczenie w działalności państwa, nakazuje znieść wsteczne skutki wykładni, która legła u podłoża tej uchwały. A zatem nie można zgodzić się z twierdzeniem strony skarżącej, że zachodzi nieważność postępowania uzasadniająca przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, ponieważ Sąd Apelacyjny wydał zaskarżony wyrok w składzie jednoosobowym przed dniem 26 kwietnia 2023 r. tj. w dniu

10 lutego 2023 r. (postanowienie Sądu Najwyższego z 2 sierpnia 2023 r., III USK 18/23, LEX nr 3590558).

Ustosunkowując się z kolei do przywołanej przez stronę skarżącą przesłanki występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, należy wskazać, że w przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego jako przesłankę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, w uzasadnieniu wniosku winno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim zagadnienia. Zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym w judykaturze, skarżący ma w tym zakresie obowiązek wywiedzenia i uzasadnienia występującego w sprawie problemu prawnego w sposób zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z: 19 marca 2012 r., II PK 296/11, LEX nr 1214580; 11 czerwca 2013 r., II UK 71/13, LEX nr 1331300; 16 maja 2018 r., III UK 151/17, LEX nr 2553867; 12 maja 2021 r., I USK 163/21, LEX nr 3252537.). Oznacza to w praktyce, iż zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (wyrok Sądu Najwyższego z: 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571, z 5 lipca 2023 r., I CSK 6182/22, LEX nr 3578533), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179, z 13 lipca 2023 r., I CSK 2570/22, LEX nr 3582702), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego

jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (postanowienia Sądu Najwyższego z: 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468, 7 lutego 2019 r., I UK 29/18, LEX nr 2617355, 27 kwietnia 2021 r., II PSK 68/21, LEX nr 3252281). Poza tym problem przedstawiony jako istotne zagadnienie prawne nie może też sprowadzać się do zwykłej wykładni i stosowania prawa (postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 września 2008 r., III UK 55/08, LEX nr 1102538; 16 marca 2009 r., III UK 90/08, LEX nr 707909; 28 lutego 2023 r., II USK 193/22, Legalis nr 2930417) ani sprowadzać się do wątpliwości strony skarżącej odnośnie prawidłowości rozstrzygnięcia jego indywidualnej sprawy. Zatem rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego lub wątpliwości interpretacyjnych nie może sprowadzać się do odpowiedzi na zarzuty skarżącego skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do odpowiedzi na wątpliwości strony skarżącej, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (postanowienia Sądu Najwyższego z: 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP 2003 nr 13, poz. 5; 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575). Zdaniem Sądu Najwyższego, oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek strony skarżącej o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania - a w zasadzie postawione w tym wniosku cztery pytania - nie spełnia wyżej określonych kryteriów. Strona skarżąca pyta bowiem, czy:

- organ rentowy, a następnie Sąd w toku kontroli decyzji tego organu w zakresie obejmującym obowiązek podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom uprawnieni są do kontroli stosunku pracy przez pryzmat gospodarczych potrzeb pracodawcy, a w konsekwencji uznania, iż stosunek pracy nie został nawiązany, bowiem pracodawca nie posiadał gospodarczych potrzeb zatrudnienia pracownika?

- organ rentowy, a następnie Sąd w toku kontroli decyzji tego organu w zakresie obejmującym obowiązek podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom uprawnieni są do kontroli stosunku pracy przez pryzmat uprzedniego doświadczenia zawodowego pracownika powstałego przed nawiązaniem spornego stosunku pracy, w szczególności wykazującego zakres jego obowiązków w

poprzednich miejscach pracy, wysokość dotychczas osiągniętych zarobków oraz wpływu uzyskanego doświadczenia na stosunek pracy menedżera w salonie fryzjerskim, a jeśli tak, to w jakim zakresie te okoliczności mają stanowić wpływ na ocenę czy praca świadczona przez ubezpieczoną była wykonywana w reżimie pracowniczym?

- pracodawca lub pracownik są zobowiązani w szczególny sposób dokumentować czynności wykonywane przez pracownika w ramach świadczenia pracy przy pomocy narzędzi elektronicznych? W przypadku braku takiej ewidencji czy ta okoliczność może stanowić przesłankę do uznania, iż stosunek pracy nie został nawiązany?

- Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w toku kontroli decyzji organu rentowego uprawniony jest do zbadania, czy w sytuacji, gdy pracownik wykonywał czynności pracownicze na rzecz określonego podmiotu, jednakże w ocenie Sądu czynności te nie były wykonywane w reżimie stosunku pracy, został nawiązany inny stosunek prawny wynikający z ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który stanowić będzie podstawę do objęcia takiej osoby obowiązkowym, a także dobrowolnym ubezpieczeniem społecznym a w konsekwencji ustalenia, czy osoba taka jest objęta ubezpieczeniami społecznymi?

Przy czym w uzasadnieniu wniosku strona skarżąca nie wskazuje, dlaczego zagadnienie jest istotne i w zasadzie w ogólnie nie formułuje żadnego zagadnienia prawnego, ani też nie przedstawia żadnych argumentów prawnych, które wskazywałyby na możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu. Strona skarżąca prezentuje jedynie takie stanowisko w sprawie, które w istocie doprowadziłoby do rozstrzygnięcia wyłącznie korzystnego dla ubezpieczonej, wskazując, że obowiązkiem sądu było ustalenie, czy istniał inny tytuł do objęcia odwołującej się ubezpieczeniem, skoro w ocenie sądu stosunek pracy nie istniał. Tymczasem, strona skarżąca ma obowiązek nie tylko sformułować samo istotne zagadnienie prawne, ale także - w uzasadnieniu wniosku - przedstawić odpowiednią jure argumentację wskazującą na dopuszczalność i celowość rozwiązania problemu prawnego w sposób preferowany przez skarżącego, a odmienny od sposobu rozstrzygnięcia tego problemu przy wykorzystaniu zapatrywań wyrażonych przez Sąd drugiej instancji (postanowienia Sądu

Najwyższego z: 12 kwietnia 2018 r., I UK 252/17, LEX nr 2533238; 16 lutego 2023 r., III USK 401/22, LEX nr 3549701). W celu spełnienia przesłanki przewidzianej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nie wystarczy samo sformułowanie pytania (pytań) do Sądu Najwyższego (postanowienie Sądu Najwyższego z 16 maja 2018 r., II CSK 12/18, LEX nr 2499783). Jednocześnie na zadane przez stronę skarżącą pytania, które w istocie sprowadzają się do oceny, czy organ rentowy, a następnie sąd pozostają uprawnieni do kontroli stosunku pracy m.in. przez pryzmat gospodarczych potrzeb pracodawcy oraz przez pryzmat uprzedniego doświadczenia zawodowego wielokrotnie wypowiadała się już doktryna, jak i judykatura. Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z 29 sierpnia 2023 r. (I USK 284/22, LEX nr 3602816) nie można stwierdzić pozorności czynności prawnej - umowy o pracę w sytuacji, gdy praca jest faktycznie wykonywana z tym, że nie wystarcza jakakolwiek praca, gdyż znaczenie ma dopiero praca przewidziana dla stosunku pracy. Jeśli taka praca jest wykonywana, to generalnie nie ma podstaw do stawiania zarzutu obejścia czy nadużycia prawa, czyli zawarcia zatrudnienia dla uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Pozorność umowy wynikająca z art. 83 k.c. w związku z art. 300 k.p. zachodzi, gdy pomimo zawarcia umowy praca nie jest w ogóle świadczona, ewentualnie okoliczności faktyczne jej wykonywania nie wypełniają cech stosunku pracy. Nie stanowi to wówczas tytułu ubezpieczenia społecznego (wyroki Sądu Najwyższego: z 19 lutego 2008 r., II UK 122/07; z 8 lipca 2009 r., I UK 43/09; z 24 lutego 2010 r., II UK 204/09; z 9 lutego 2012 r., I UK 260/11; z 20 czerwca 2017 r., I UK 252/16; z 24 lutego 2021 r., III USKP 30/21, LEX nr 3123192, stanowisko to potwierdzono także w postanowieniach: z 7 listopada 2019 r., I UK 26/19 i z 4 czerwca 2020 r., III UK 437/19). W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie wyklucza się też przedmiotowego (instrumentalnego) zawarcia umowy o pracę, opartego na działaniu pozornym, które jest częścią obejścia prawa (art. 58 k.c.). Może to być przykładowo niewielka ilość pracy, która nie składa się na określone zatrudnienie i w tym znaczeniu ma pozorny charakter, a w konsekwencji w swoim całokształcie nie stanowi tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym (wyroki Sądu Najwyższego: z 27 czerwca 2013 r., I UK 10/13, LEX nr 1391149; z 7 stycznia 2013 r., I UK 372/12, LEX nr 1303200; z 5 lipca 2012 r., I UK 101/12, LEX nr 1250560; z 17 kwietnia 2009 r.,

I UK 314/08, OSNP 2010 nr 21-22, poz. 272). Nie istnieją wątpliwości co do tego, że umowa o pracę, na podstawie której jej strony miały zamiar i od początku realizowały konstrukcyjne obowiązki wynikające ze stosunku pracy (art. 22 § 1 k.p.), stanowi uprawniony tytuł podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym pracowników (art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Czym innym jest natomiast pozorowanie (udawanie) realizacji stosunku pracy celem wykreowania tytułu ubezpieczeń społecznych, który w rzeczywistości nie istnieje. Nie jest to jednak konstrukcja odpowiadająca pozorowi oświadczenia woli, lecz konstrukcja wynikająca z weryfikacji - na podstawie oceny stanu faktycznego - czy mamy do czynienia rzeczywiście z faktycznym tytułem podlegania ubezpieczeniom społecznym. Odnosząc powyższe na grunt przedmiotowej sprawy, należy zwrócić uwagę, że Sąd Apelacyjny ocenił, iż Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił, iż formalnie zawarta umowa o pracę nie wiązała się faktycznie z realizacją tej umowy w reżimie prawa pracy, a odwołująca się nie wykonywała na rzecz płatnika składek czynności w rygorach charakterystycznych dla stosunku pracy. Doszło zatem do ustalenia oraz oceny przez sądy obu instancji, że praca odwołującej się nie była wykonywana w sposób charakterystyczny dla stosunku pracy. Jednocześnie oceny Sądu Apelacyjnego odnoszące się m.in. do nieracjonalności decyzji o zatrudnieniu odwołującej się oraz o braku jej doświadczenia zawodowego w pracy menedżera mogą - w kontekście dokonanych przez Sąd pierwszej instancji ustaleń - stanowić podstawę do przyjęcia, że umowa o pracę została zawarta jedynie dla pozorów, albowiem praca wykonywana przez odwołującą, nie wypełniała cech stosunku pracy (wyrok Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2023 r., I USKP 80/22, OSNP 2023 nr 11, poz. 127). Kluczowe znaczenie dla oceny podlegania pracowniczemu tytułowi ubezpieczenia społecznego ma faktyczne istnienie więzi pracowniczej, na co składa się, po pierwsze, faktyczna realizacja obowiązków wynikających z umowy o pracę, po drugie, możliwość ich zakwalifikowania jako zatrudnienie pracownicze (wykazujące cechy wskazane w art. 22 § 1 k.p.; wyrok Sądu Najwyższego z 4 listopada 2021 r., II USKP 74/21, OSNP 2022 nr 12, poz. 119).

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie reguły z

art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. oraz stosowanych odpowiednio do odpowiedzi na skargę kasacyjną § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

[SOP]

[a!]